

Doğu Akdeniz’de Hidrokarbon Politikaları ve Kıbrıs – M. Ergün Olgun

Doğu Akdeniz'in Önemi

- Süveyş Kanalı Uzak Doğu'dan Avrupa'ya deniz ulaşımını 7000 deniz mili kısalttı.
- Dünya ticaretinin %30'u Akdeniz'den geçmektedir.
- Avrupa'nın %70 petrol ihtiyacı Akdeniz üzerinden taşınmaktadır.

Doğu Akdeniz'de denizin altında 60 milyar varil hidrokarbon bulunduğu tahmin edilmektedir.

Bunun Avrupa'nın 30 yıllık hidrokarbon ihtiyacını karşılayabileceği hesaplanmaktadır.

Kıbrıs'ın Jeostratejik Önemi

Üç kıtanın kesiştiği hat üzerinde

Hidrokarbon yataklarına + boru hatlarına yakınlığı

Elektronik dinleme istasyonları + İngiliz üsleri + askeri havaalanı + acil müdahale imkanları

Deniz ulaşımı hatlarını + Süveyş Kanalını gözetleme

Hava trafik kontrol

Hidrokarbon rezervleri

Komşu Ülkelere Mesafeler

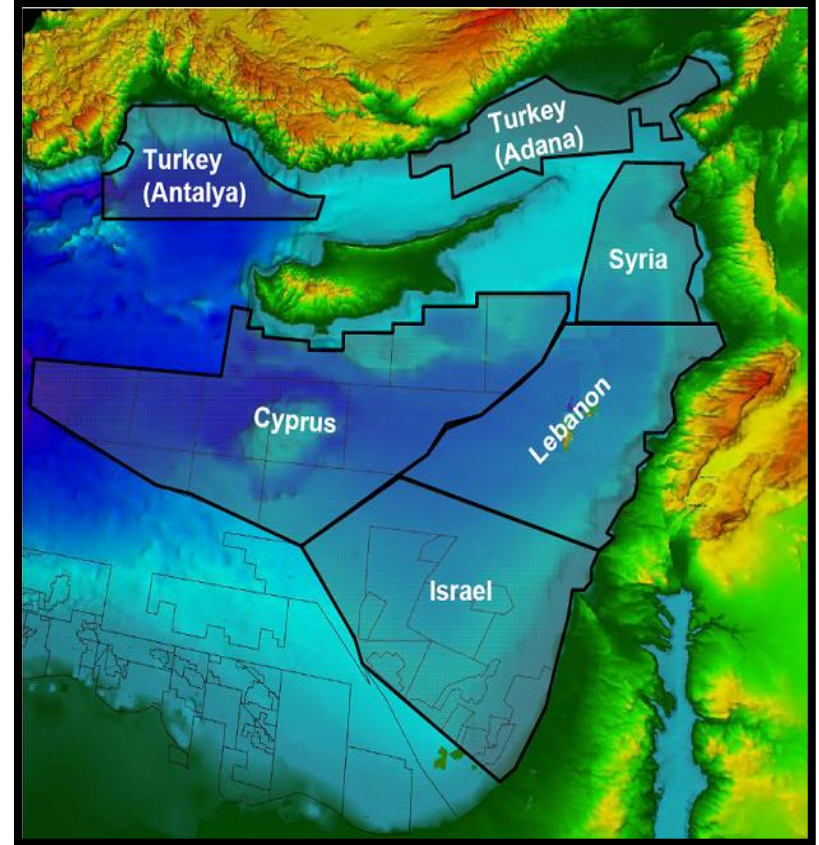

Potansiyel Hidrokarbon Alanları

Kıbrıs, Lübnan, Suriye ve İsrail arasında kalan bölge olan Levant havzasında 3.45 trilyon metreküp doğalgaz ve 1.7 milyar varil petrol bulunduğu ve bunun dünyanın en büyük doğal gaz yataklarından biri olduğu değerlendiriliyor.

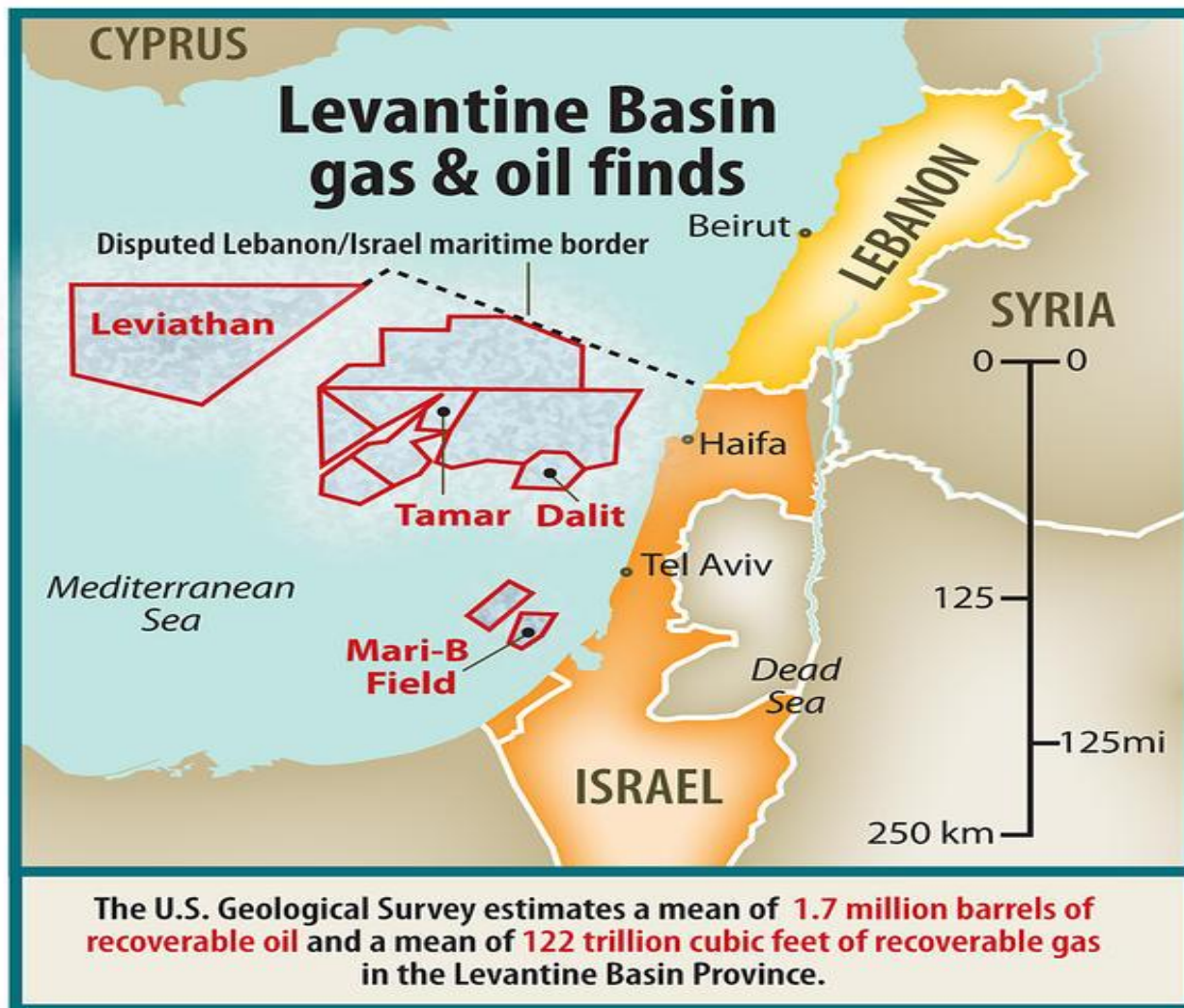
Nil Deltası ve Girit'e uzanan alandakilerle birlikte bu Doğu Akdeniz'de toplam değeri 3 trilyon dolar olan 60 milyar varil petrole eşdeğer hidrokarbon bulunduğu anlamına gelir.

Bu yüksek enerji potansiyeli kaynakların ve dolayısıyla denizlerin paylaşımı mücadelesini de beraberinde getirmiştir

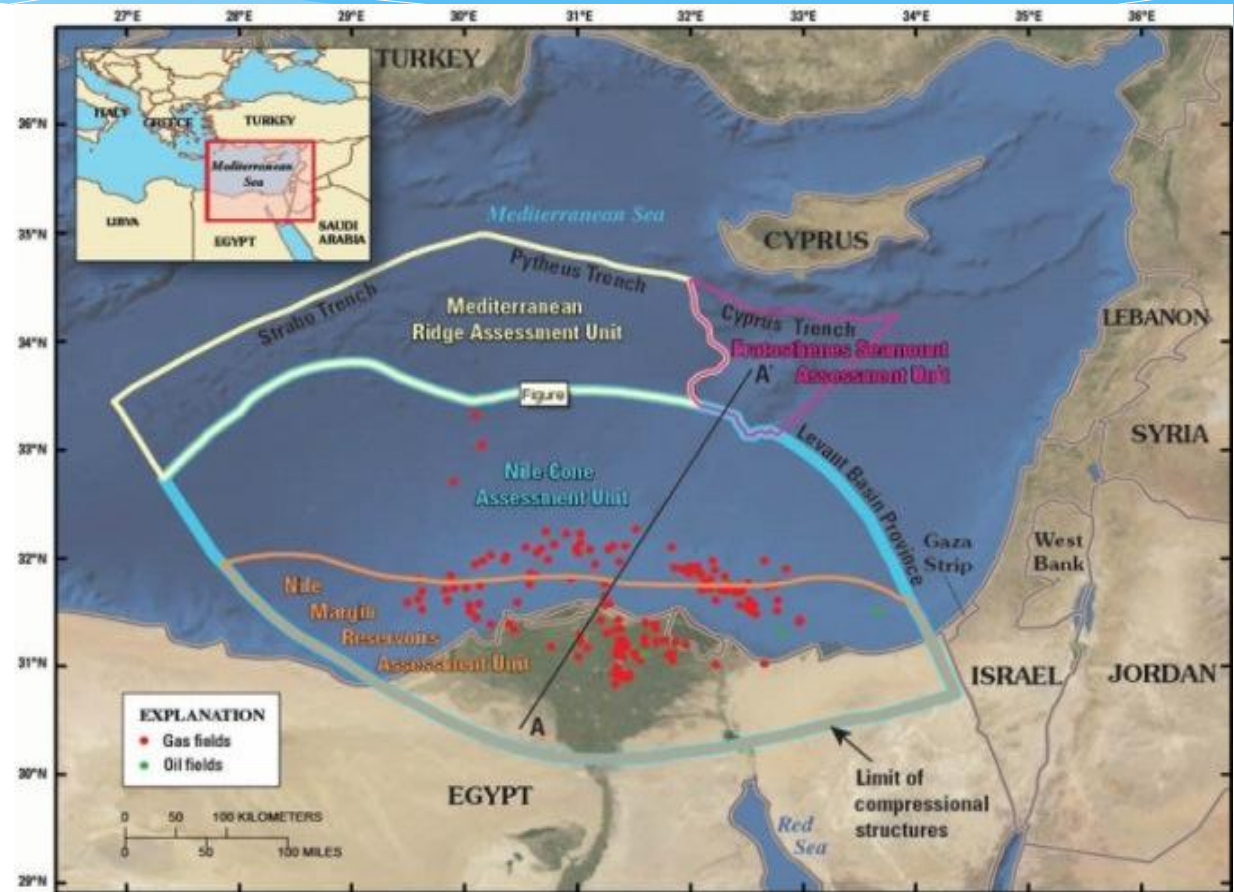
İsrail'in Hak İddia Ettiği Hidrokarbon Yatakları

Tamar 254 bcm + Leviathan 453 bcm. Toplam 707 bcm gaz rezervi.
İsrail'in mevcut yıllık gaz ihtiyacı 5 bcm.

Nile Deltası Rezervleri

Tahmini 200 bcm doğal gaz + 1.8 milyar varil petrol

US Geological
Survey Report
(April 2010)

Hidrokarbon: Kısmet veya Lanet

- * Hidrokarbon siyaset ve güçtür
- * Bu gücün nasıl yönetildiği/kullanıldığı kısmet mi yoksa lanet mi olacağını belirler
- * Kötü yönetimin yol açabileceği bazı iç ve dış olumsuzluklar :
 - Komşu ilişkilerinde rekabet/paylaşım kavgası
 - İçte etnik veya din/mezhep farklılıklarına dayalı çatışma
 - Bir sektöre bağımlılık
 - Kötü iç yönetim (merkeziyetçilik eğilimi, hükümetlerin dengesiz güçlenmesi, kamu sektörünün orantısız büyümesi)
 - Kötü yatırım kararları (gereksiz alt yapı yatırımları)
 - Şehirlere göç, materyalizm
 - Kötü gelir dağılımı
- * Sudan örneği - hidrokarbon keşfi ile etnik/dini farklılıklara dayalı çatışma arasında ilişki/potansiyeli gösteren kötü örnek:
 - 1970'ler : keşif ve petrol kuyularının açılması
 - 1983-2002 : iç savaş
 - 2002-2011 : barış müzakereleri ve geçiş dönemi
 - 9 Temmuz 2011 : Güney Sudan'ın bağımsızlık ilanı
- * Kıbrıs'ın ders alması gereği

Kuzey ve Güney Sudan

Rum ve Yunanlıların Öngördüğü MEB

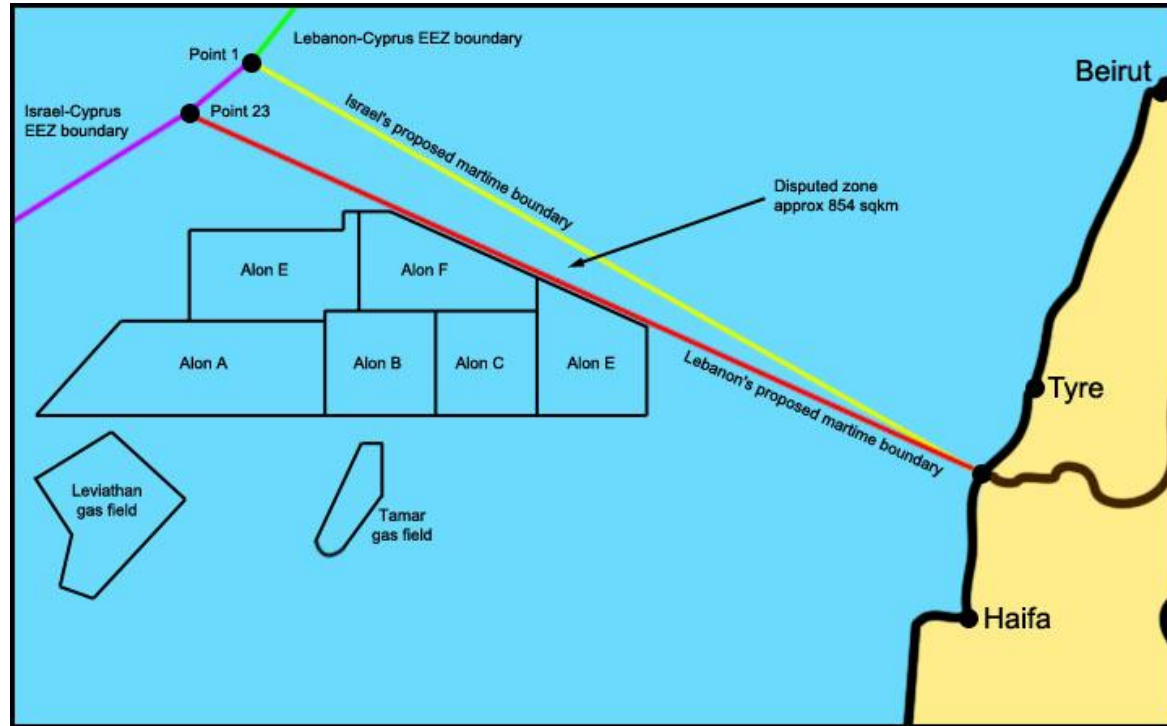
Türkiye ve siyasi eşit Kıbrıs Türk halkının haklarını yok sayarak GKRY_17 Şubat 2003 tarihinde

Mısır, 17 Ocak 2007 tarihinde Lübnan ve 17 Aralık 2010 tarihinde İsrail ile ortay hat esasına göre MEB sınırlandırma anlaşması imzalamıştır. İsrail ile sınırlandırma ihtilafı nedeniyle Lübnan Parlamentosu anlaşmayı onaylamamıştır.

26 Ocak 2007 tarihinde GKRY Kıbrıs Adası'nın güneyinde 13 adet petrol arama ruhsat sahası ilan ederek bu sahaları ihale etmiş ve ihale edilen sahalardan 12 numaralı sahaya ait haklar 24 Ekim 2008 tarihinde ABD'nin Noble Energy şirketine kalmıştır.

İsrail-Lübnan MEB Sınırlandırma İhtilafı

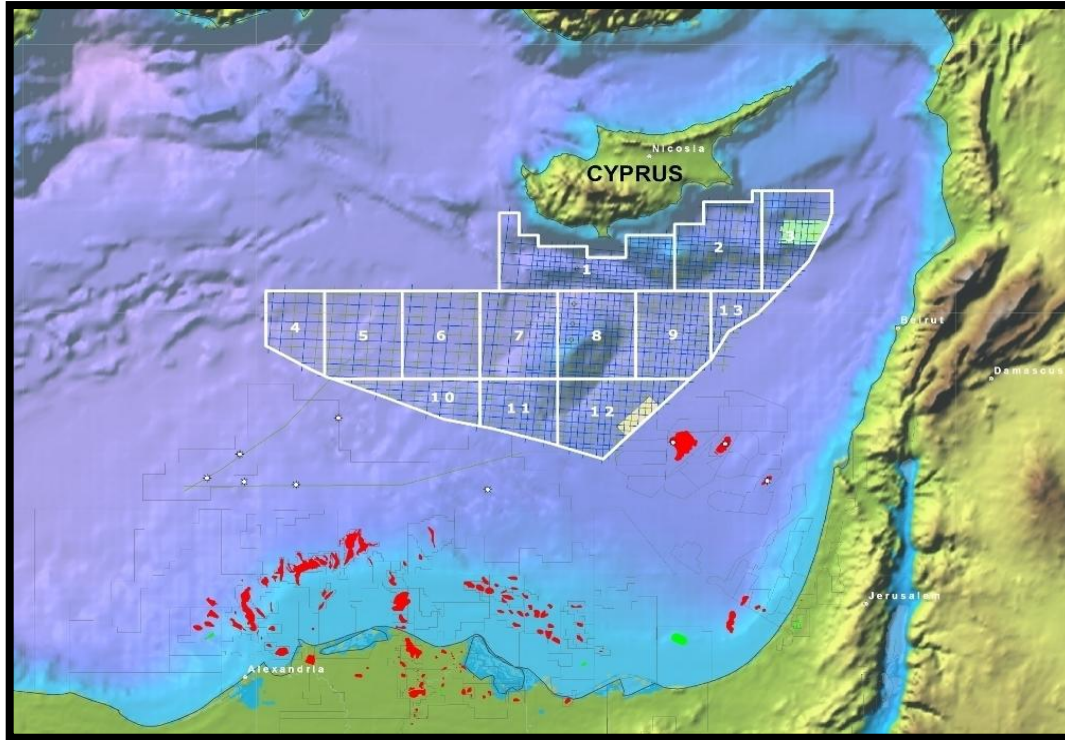
GKRY Petrol Arama Ruhsat Sahaları

Noble Energy'ye kalan 12'inci petrol arama ruhsat sahası Kıbrıs'a 185 km mesafededir.

Yapılan sondaj çalışmaları sonunda bu parselde 200 bcm civarında doğal gaz bulunduğu hesaplanmıştır.

Kıbrıs'ın yıllık gaz ihtiyacı 1 bcm'dir.

GKRY henüz sonuçlandırmadığı ikinci ihaleyi Kasım 2011'de açmıştır.

ULUSLAR ARASI HUKUĞA GÖRE «MEB»

- * **BM 1982 Deniz Hukuku Konvansiyonuna göre «MEB» bir devletin belirlenen bölgede deniz kaynaklarının keşfi ve kullanımı üzerinde özel haklar kullandığı alandır. Bu alan 200 deniz miline kadar genişletilebilir.**
- * **«MEB»in belirlenmesi uluslar arası hukuk, örf ve adet hukuku ve içtihatlarla göre 3 temel ilkeye dayandırılır: (1) ortay hat çizgisi; (2) bölgelerin ilgili taraflarca anlaşmayla belirlenmesi; ve (3) hakkaniyet ilkesi.**
- * **«Hakkaniyet» başta coğrafya (kıyı şeritlerinin mukayeseli uzunluğu) olmak üzere büyüklük, nüfus, sahip olunan kaynaklar gibi mukayeseli unsurların göz önünde bulundurulmasını gerektirir.**

- * Libya-Malta davası ile Eritre-Yemen davasında uluslar arası mahkeme «hakkaniyeti» coğrafik üstünlüğe; Fransa-Kanada arasındaki [Saint-Pierre-et-Miquelon](#) adası ile Ukrayna-Romanya arasındaki Serpent adası davalarında ise «adaların anakaralar kadar deniz yetki alanına sahip olamayacağına» bağlamıştır.
- * Türkiye Doğu Akdeniz'de en geniş coğrafya ve nüfusa sahip ülkelerin başındadır. GKRY'nin deniz yetki alanlarının belirlenmesinde «hakkaniyet» ilkesini ve Kıbrıslı Türklerin haklarını ihlal ederek ortay hat çizgisine bağlı anlaşmalar yapması kabul edilemez. «Hakkaniyet» ilkesinin ihlali Mısır, Suriye, Lübnan, İsrail ve Filistin halkının hakları için de geçerlidir.
- * Türkiye, aynı şekilde, çok daha küçük bir ada olan Meis/Kastelorizo için ileri sürülen hak iddialarını da reddetmektedir.

GKRY – İsrail MEB Anlaşması Filistin Halkının Meşru Haklarını da İhlal Ediyor

Meis Adası

Meis en doğudaki Yunan adasıdır.

Kaş'tan sadece 2 kilometre mesafede ancak en yakın Yunan adası olan Rodos'tan 125 km uzaklıktadır.

Su kaynağı olmayan bu adanın yüz ölçümü 9.2 km² ve nüfusu sadece 430 kişidir.

Türkiye 32 16 18 doğu boylamından itibaren Kıbrıs Adasının batısında kalan deniz alanlarında meşru hak ve yetkilerini 2 Mart 2004 tarihinde BM belgesi olarak da yayınlanan mektubuyla kayda geçirmiştir.

Sözde Kıbrıs Cumhuriyeti «Yarım Devlet»

- 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Türk ve Rum toplumlarının siyasi eşitlik bazında oluşturduğu bir ortaklık devleti idi. Kıbrıs'ta meşruiyet iki toplumun ortak iradesinden kaynaklanıyordu.
- * **Aralık 1963 :** Rum Toplumunun şiddet kullanarak ortaklık Kıbrıs Cumhuriyetini işgal etmesi ve Kıbrıslı Türkleri kolektif siyasi haklarından mahrum bırakması iç + uluslar arası hukuk bakımlarından gayrı meşru bir durum yarattı.
- * **15 Temmuz 1974 :** Askeri darbe ile Ada'yı Yunanistan'a bağlama girişimi.
- * **20 Temmuz 1974:** Türk müdahalesi.
- * **2 Ağustos 1975 :** Nüfus Mübadelesi Anlaşması.
- * **1977-1979 :** Kıbrıs'ta siyasi eşitliğe dayalı iki toplumlu, iki kesimli yeni bir federal ortaklık oluşturulacağına dair Üst Düzey Anlaşmaları.

- * **1979-1983:** Rumlar siyasi eşitliğe ve iki bölgeliliğe dayalı yetki paylaşımını içselleştiremediği için müzakereler sonuç vermiyor (Eski GKRY Dışişleri Bakanı Rolandis'in açıklamaları)
- * **15 Kasım 1983:** Hayal kırıklığı içindeki Türkler zemini eşitlemek için federal ortaklığı dışlamayan KKTC'yi kuruyor – Rumlar + BM reddediyor.
- * **Nisan 2004:** Eşzamanlı yapılan referandumlarda Rumlar BM Kapsamlı Çözüm Planını reddediyor. Buna rağmen Kıbrıs'ı temsilen AB üyesi yapılıyor. Verdikleri sözlere rağmen uluslar arası camia KKTC üzerindeki sınırlandırmaları kaldırmıyor.
- * Rumlar hem ayrılmayı hem de yeni bir ortaklığı reddediyor ANCAK tüm adayı tek başlarına temsil ettikleri ve adanın tüm kaynakları üzerinde belirleyici söz sahibi olduklarını iddia ediyor.
- * ANCAK, 23 Kasım 2011 tarihinde TC Cumhurbaşkanı Gül'ün de İngiltere'de ifade ettiği gibi mevcut hali ile tüm Kıbrıs'ın yasal temsilcisi olduklarını iddia eden Rum Yönetimi esasında «Yarım Devlet».

Rum Tarafının Hedef + Politikaları

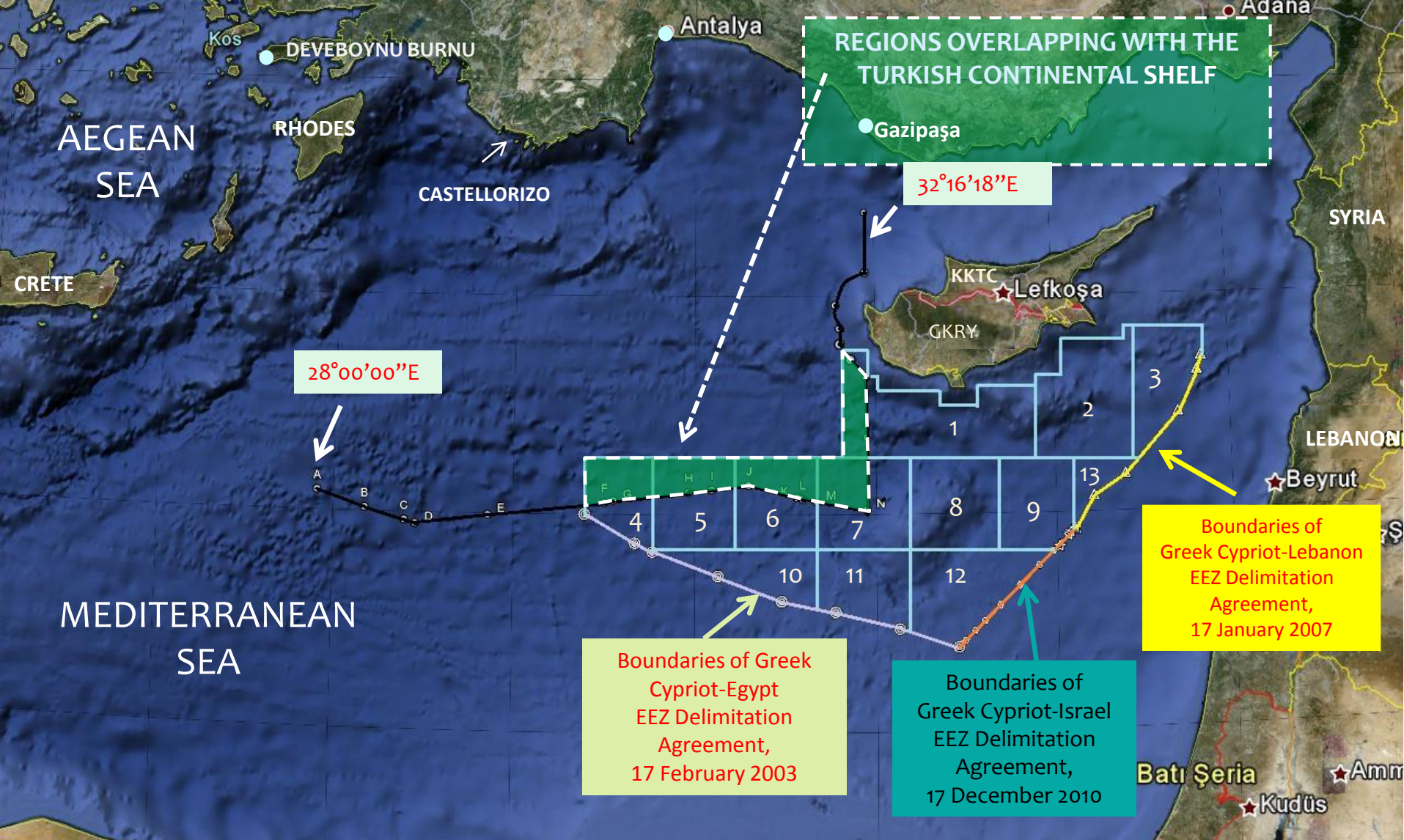
- ❖ Kıbrıs'ın bir Rum/Yunan Adası olduğu saplantısı/duygusallığı devam ediyor. Rum Toplumu bu saplantıya göre kurumsallaşmış (Kilise, eğitim sistemi, siyasi partiler, vs).
- ❖ Hakimiyetçi bu zihniyet yetki paylaşımını reddediyor ve tüm Adaya hakim olma hedeflerini gerçekleştirmek ve uygulamada olan enstrümanlarına zaman kazandırmak için müzakere masasını araç olarak kullanıyor. Kilise ve Ulusal Konsey «bekçi köpeği/watchdog» görevi yapıyor.
- ❖ **Uygulamadaki enstrümanlar:**
 - İşgal ettikleri «Kıbrıs Cumhuriyeti» unvanını her platformda hedefleri doğrultusunda istismar.
 - Kıbrıs Türk halkını ekonomik, kültürel, siyasi ambargolarla bunaltma/çökertme.

- Kıbrıslı Türklerin tek güç kaynağı olan TC ile aralarını açma, belleklerini zayıflatma, toplumsal dayanışmayı yıkacak iç bölünmeler yaratma, Kuzeyde yandaş gruplar yaratma, Kıbrıslılık kimliğini kamuflaj olarak kullanma, vs.
- Avrupa Birliği Üyeliği Projesi – TC’ye karşı güçlü ittifak oluşturma, TC’yi üyelik süreci aracılığıyla sıkıştırma, Kıbrıslı Türkler için GKRY’nin cazibesini artırma, vs .
- Hidrokarbon Projesi – AB’den sonra bölgesel ittifak ağını genişletme (başta İsrail, Mısır, Lübnan ve Suriye), ekonomik/mali gücünü artırma, Kıbrıslı Türkler için GKRY’nin cazibesini artırma, Ada çevresinde «kalkan» olacak çıkarlar dokusu yaratma (2 Ekim 2011, Kathimerini), vs.
- İngiliz üslerinin GKRY’deki mevcudiyetini yerine göre istismar etme (1963-1974 arası Adayı Akdeniz’in Küba’sına dönüştürme tehdidi); İngiltere + ABD’yi sıkıştırmak için gerektiğinde üslere karşı eylemler, vs.

Kıbrıs Türk Tarafı ve Türkiye'nin Pozisyonu

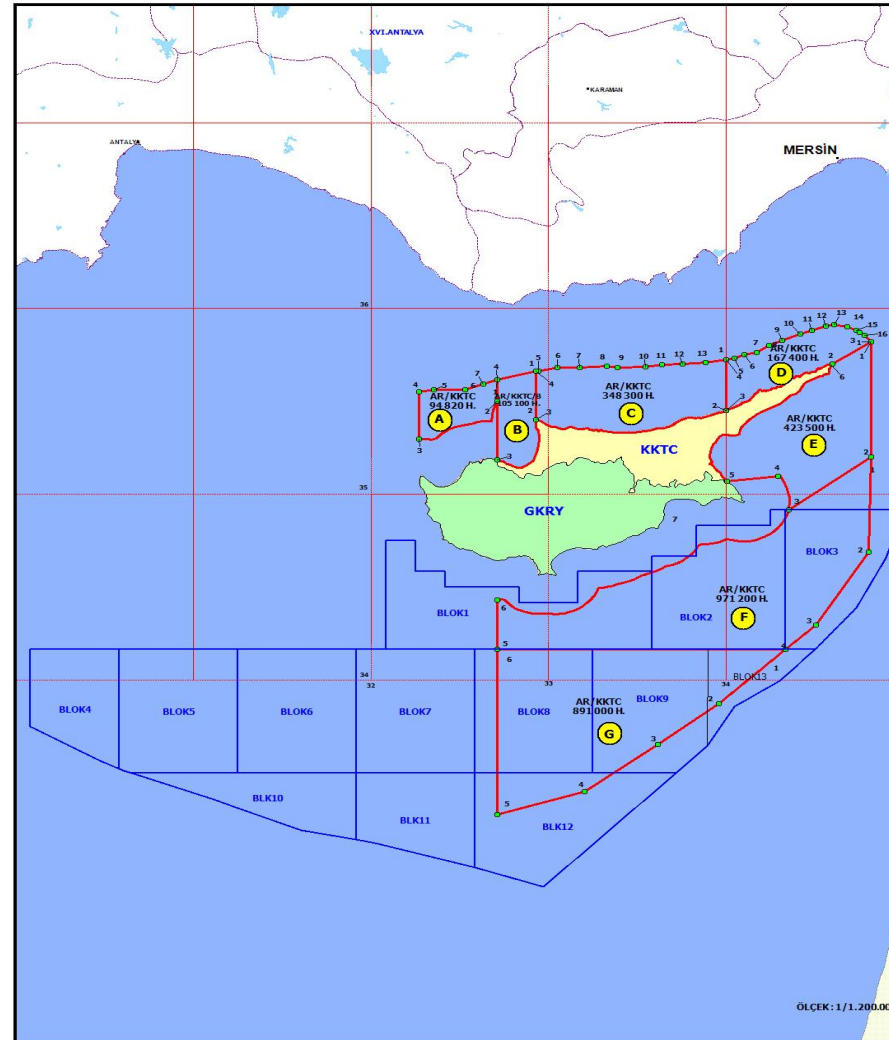
- * GKRY hukuki ve fiili olarak ne Kıbrıs Türk Halkını ne de Adanın tümünü temsil etmemektedir.
- * GKRY'nin tek başına bütün Kıbrıs adına anlaşma yapma yetkisi yoktur. Yaptığı kıta sahanlığı/MEB sınırlandırma anlaşmaları Kıbrıs Türk tarafı ve Türkiye açısından geçersizdir.
- * Türkiye , GKRY ve Yunanistan ikilisinin deniz alanı sınırlandırma anlayışlarının hakkaniyete uygun olmadığını + uluslar arası hukuka göre Kıbrıs adasına batı kıyılarında ve bölgedeki Yunan adalarına ise karasuları dışında kıta sahanlığı verilmemesini, geniş kıta sahanlığı/MEB alanlarının bölgeye hakim iki kıyının sahibi Mısır ile Türkiye arasında sınırlandırılmasını savunmaktadır.
- * 19 Eylül 2011 tarihinde 12'ci parselde sondaj çalışmalarının başlatılması üzerine 21 Eylül 2011 tarihinde Türkiye - KKTC arasında Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Anlaşması imzalanmıştır.

- * 22 Eylül 2011 tarihinde KKTC Bakanlar Kurulu TPAO'na Adanın etrafındaki deniz alanlarında arama ruhsatı vermiştir.
- * 24 Eylül 2011 tarihinde KKTC tarafı BMGS aracılığı ile Kıbrıs Rum tarafına sondaj çalışmalarının kapsamlı bir çözüme kadar askıya alınmasını veya BM'in de katılımı ile ortak «ad hoc» bir komite oluşturularak tüm alanların birlikte değerlendirilmesini ve olası gelirlerin çözümün finansmanında kullanılmasını önermiştir. 4 Ekim tarihinde Rum Tarafı öneriyi iade etmiştir.
- * 26 Eylül 2011 tarihinde KKTC adına TPAO tarafından Piri Reis gemisi ile ruhsat sahasında sismik araştırma başlatılmıştır.
- * 2 Kasım 2011 tarihinde KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanlığı ile TPAO arasında «Petrol Sahası Hizmetleri ve Ürün Paylaşımı Sözleşmesi» imzalanmıştır.

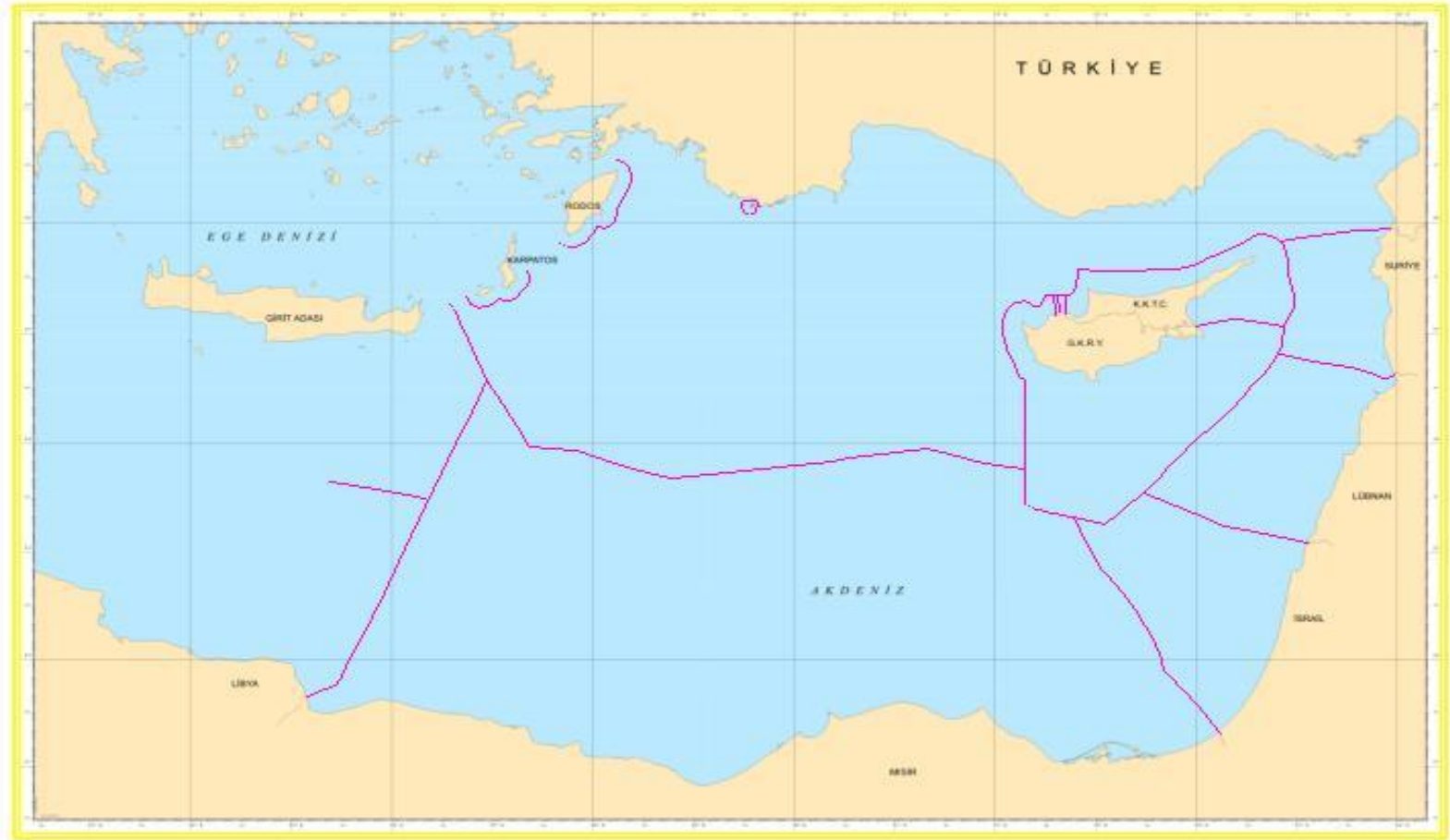

Any delimitation exercise in the Eastern Mediterranean needs to take into account the legal rights and legitimate interests of Turkey existing between the maritime area that is outlined approximately with the black lines. The Turkish continental shelf to the west of Island of Cyprus is starting from longitude $32^{\circ}16'18''E$, then following the equidistance line between Turkish and Egyptian coastlines, to a point to be determined to the west of $28^{\circ}00'00''E$, in accordance with the outcome of a future delimitation agreement in the Aegean Sea taking into account all prevailing parameters and special circumstances. The delimitation of continental shelf in a semi-enclosed sea like the Mediterranean should be effected by agreement respecting rights and interests of the countries concerned under international law, both customary and case-law.

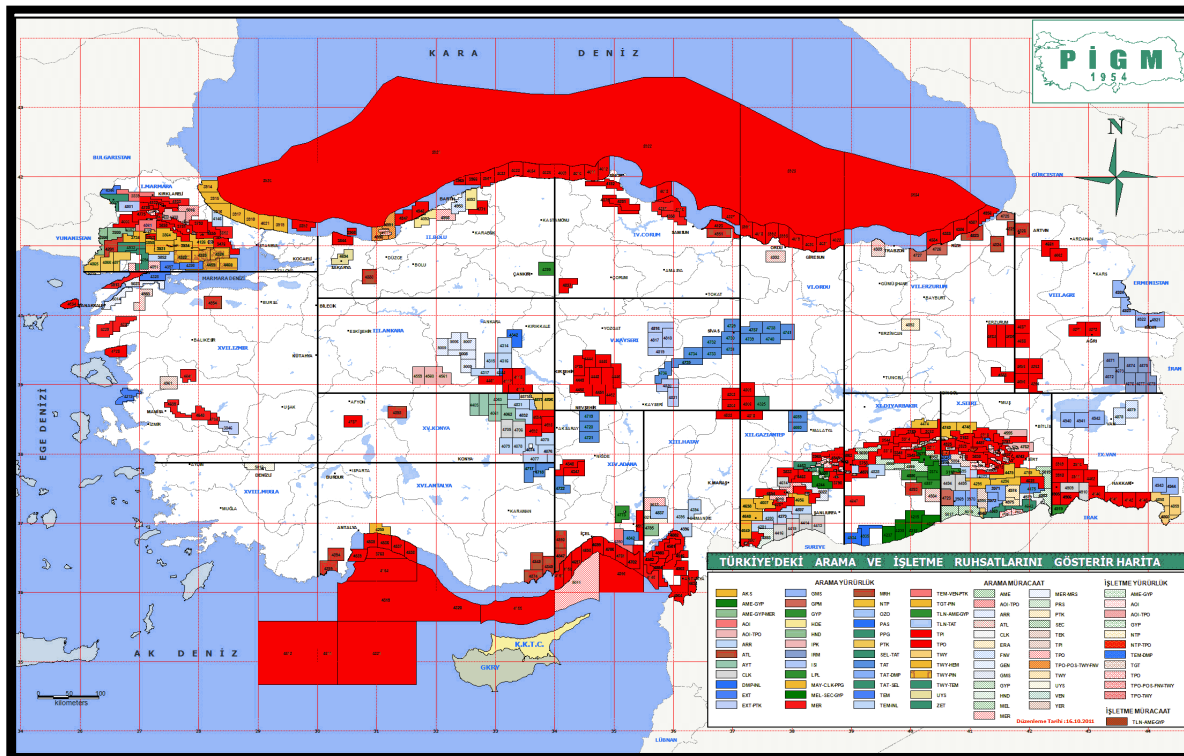
22 Eylül 2011 Tarihinde TPAO'na Verilen Arama Ruhsatı Sahaları

Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin Potansiyel Kıta Sahanlığı Haritası

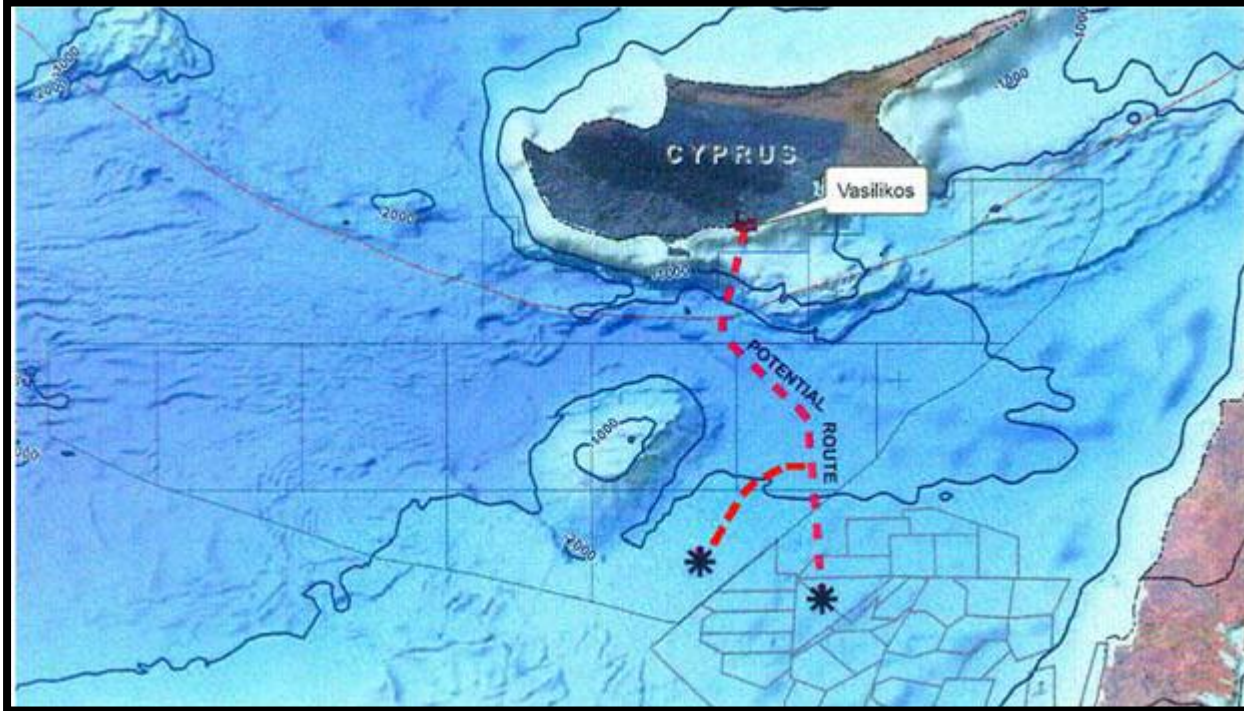

- Türkiye, bölgesinde önemli hidrokarbon yatakları bulunmayan ancak enerji geçiş hatları için önemli bir ülke.
- Bölgesinde en hızlı büyüyen ekonomi + en yüksek nüfuslu ülkelerden.
- Yıllık enerji tüketimi \$50 milyar. Yıllık doğal gaz ihtiyacı 40 bcm.
- Hidrokarbon arama/geliştirme çalışmaları Kara Denizden Akdeniz'e kayıyor.

Potansiyel Boru Hatları

- İsrail'in doğal gazını boru hattı ile piyasalara ulaştırma şansı yok.
- GKRY'de Vasilikos'a taşınacak doğal gaz'ı piyasalara ulaştırılmak üzere Yunanistan'a boru hattı döşemek ekonomik değil.
- Türkiye çevredeki en uygun piyasa ve doğal gaz'ı diğer piyasalara ulaştırma imkanı olan tek ülke.

Potansiyel Güney-Kuzey ve Doğu-Batı Enerji Koridoru

SONUÇ

- Doğu Akdeniz'de hemen hemen tüm ülkeleri kapsayacak şekilde ve ciddi miktarlarda hidrokarbon bulunduğuna dair sismik araştırma/sondaj sonuçları kıyıdaş ülkeler arasında işbirliği ve gaz/petrol'ün piyasalara ulaştırılmasında karşılıklı bağımlılığı gerekli kılmaktadır.
- Doğal nimet olan hidrokarbon 'un başka örneklerde görüldüğü gibi lanete dönüşmemesi için gerek içte gerekse komşularla paylaşımın hakkaniyet ve hukuka uygun şekilde yapılması şarttır.
- Türk tarafı Kıbrıs'ta gerek ortaklık müzakerelerine gerekse hidrokarbon konusuna kazan-kazan anlayışıyla yaklaşmaktadır.
- Ancak GKRY ve İsrail gibi bazı aktörler bu doğal kaynağı planlı bir şekilde bencil siyasi ihtirasları için stratejik bir araç olarak kullanma siyaseti benimsemiş görünmektedir.

- Nitekim, GKRY + İsrail ihtilaflı bir alanda bulunan doğal gaza ilişkin olarak gerek Kıbrıs'ta gerekse bölgede uzlaş ve işbirliğine de hizmet edecek bir anlayışla hareket etmek yerine, hakimiyetçi bir zihniyetle ve meydan okurcasına, başta Kıbrıs Türk Halkı ve Türkiye'yi «by pass» ederek tek yanlı projeler geliştirmeye devam etmektedir - Güney Kıbrıs'ta elektrik enerjisi üretip deniz altı kablolarla Girit üzerinden Avrupa'ya pazarlama planları yapılmaktadır.
- Başka bir deyişle GKRY, hakkaniyete göre paylaşım yerine, bir yandan bu kaynağı tüm Adaya sahip çıkmak için Kıbrıs Türk Halkı ve Türkiye'ye karşı bir koz olarak kullanmakta, diğer yandan ise diğer kıyıdaş ülkelerin haklarından da koparmaya çalışmaktadır.

- 25 Ocak 2012 tarihinde Lefkoşa'da Ara Bölgede yapılan «Hidrokarbon: Fırsatlar ve Tehlikeler» başlıklı toplantıda Prof. Nicos Trinikliniotis (University of Nicosia) Güney Kıbrıs'ta hidrokarbon yatakları bulunmasının Ada'da uzlaşmayı zorlaştırdığını, şu anda müzakere masasında ilerleme olmamasının önemli sebeplerinden birinin bu olduğunu ileri sürmüştür.
- Hakimiyetçi politikalarla bölgede yalnızlığa mahkum olan İsrail ise bir yandan Türkiye'ye karşı yeni bir koz (Mavi Marmara olayından sonra GKRY ile MEB anlaşmasını imzaladı) geliştirmeyi hedeflerken, diğer yandan bölgede hem yeni ittifaklar oluşturmaya hem de ciddi ekonomik kazanımlar elde etmeye çalışmaktadır.

- Ciddi boyuttaki bu kaynağın paylaşımının kabarttığı iştah Kıbrıs sorunu, ve hatta Arap Baharı dahil, bölgesel diğerk sorunları gölgelemiş ve Doğı Akdeniz’de büyük devletler + petrol şirketleri için yeni bir rekabet alanı yaratmış görünmektedir.
- Bu koşullarda, mevcut istikrarsızlık kaynaklarına ek olarak, gerek bölge ülkeleri gerekse diğerk büyük devletler/şirketler arasında Doğı Akdeniz’de deniz yetki alanları paylaşımına dayalı gerginlikler yaşanması kuvvetle olasıdır.
- Bu tehlikeler karşısında Kıbrıs Türk tarafı ve Türkiye’nin dayanışmayı artırması, stratejik planlama/uygulama yeteneklerini geliştirmesi, bölgesel ve küresel müttefikler bulması, KKTC’nin etkinliğinin ve verimliliğinin artırılması ve PR/lobby çalışmalarına daha fazla yatırım yapılması şart görünmektedir.

- Diğer yandan Kıbrıs müzakere süreci BMGS'nin koyduğu çözüm takviminin (end game) sonuna yaklaşmaktadır. 35 yıldır sürdürülen federal ortaklık müzakerelerinden bir sonuç alınamaması öngörülen çözüm şeklinin Kıbrıs'a uygunluğunu tartışılır hale getirmiştir. Kısaca, federal ortaklık önerisi Kıbrıs'ta vitrin ömrünü tüketme noktasına yaklaşmıştır.
- BMGS'nin öngördüğü takvim sonunda bir uzlaşya varılamaması ve GKRY'nin AB Dönem Başkanlığını üstlenmesi üzerine gerek olası siyasi gelişmeler gerekse hidrokarbon konusunda atılacak tek yanlı adımlar federal ortaklık opsiyonuna son darbeyi vurabilir.
- Bu nedenle tüm ilgili tarafların + Kıbrıs'ta siyasi eşitlik, iki toplumluluk ve iki kesimlilik temelinde sürdürülebilir bir uzlaşıda yarar gören uluslar arası aktörlerin bu son şansı iyi değerlendirmeleri gerekmektedir.